

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

Факультэт традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва
Кафедра рэжысуры абрадаў і свят

УЗГОДНЕНА
Загадчык кафедры

_____ 20__ г.

УЗГОДНЕНА
Дэкан факультэта

_____ 20__ г.

ВУЧЭБНА–МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

МАЙСТЭРСТВА ВЯДУЧАГА

*для студэнтаў установы вышэйшай адукацыі
па спецыяльнасці 1–17 01 05 Рэжысура свят (па напрамках)*

Складальнікі:

Камінскі А.Я., ст. выкладчык

Спірыдовіч А.Б., выкладчык, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь

Разгледжана і зацверджана
на пасяджэнні Савета ўніверсітэта
(пратакол № 9 ад 22 мая 2018 г.)

Рэцэнзенты:

В.У. Катавіцкі, дацэнт, загадчык кафедры рэжысуры
УА «Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў»;

І.А. Алексіна, дацэнт кафедры тэатральнай творчасці ўстанова
адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»,
кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт

Майстэрства вядучага : вучэб.-метад. комплекс / склад.: А.Я. Камінскі, А.Б.
Спірыдовіч ; Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск, 2017. – 40 с.

Вучэбнае выданне сістэматызуе комплекс звестак з галоўных спецыяльных дысцыплін, што садзейнічае фарміраванню высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне рэжысуры свят. Важнае значэнне надаецца валоданню арфаэпічнымі нормамі літаратурнай мовы, дыялектамі, гаворкамі; валоданню моўным дзеяннем у прамым кантакце з глядачом у мастацтве свят.

Прызначаецца для прыфесійнай падрыхтоўкі рэжысёраў абрадаў і свят.

ЗМЕСТ

1.	ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА	4
2.	ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	6
2.1.	Вучэбныя выданні	6
2.2.	Тэзісы лекцый	7
3.	ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	10
3.1.	Тэматыка і метадычныя ўказанні да практычных заняткаў	10
3.2.	Тэматыка і метадычныя ўказанні да індывідуальных заняткаў	14
4.	РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ	15
4.1.	Пералік тэарэтычных пытанняў і патрабаванняў да атэстацыі студэнтаў	15
4.2.	Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў	16
5.	ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ	19
5.1.	Вучэбная праграма	19
5.2.	Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны	31
5.3.	Інфармацыйна-метадычная частка	33
5.4.	Слоўнік	38
5.5.	Сродкі дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў	40

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Майстэрства вядучага» – адна з значных спецыяльных дысцыплін, якая садзейнічае фарміраванню высокакваліфікаваных спецыялістаў у галінах акцёрскага майстэрства і рэжысуры свят.

Названая дысцыпліна дае магчымасць будучым спецыялістам авалодаць поўным аб'ёмам тэарэтычных ведаў, практычных навыкаў і сродкаў спасціжэння законаў моўнага дзеяння. Пры гэтым наяўнасць агульных патрабаванняў і сістэмнага падыходу да навучання спалучаецца з пошукам і развіццём індывідуальных галасавых асаблівасцей і ўласцівасцей кожнага з будучых акцёраў і рэжысёраў, якія не супярэчаць яго псіхафізічным дадзеным, а наадварот узбагачаюць прыроду.

Для будучых рэжысёраў навучанне па дадзенай вучэбнай дысцыпліне пачынаецца з псіхафізічнага і моўнагаласавога трэнінгаў. Даволі шмат месца аддадзена вывучэнню тэм па выпрацоўцы дыкцыйнай выразнасці і засваенню арфаэпічных нормаў беларускай літаратурнай мовы.

Мэта і задачы вучэбна-метадычнага комплексу.

Будучы спецыяліст кафедры рэжысёры абрадаў і свят павінен валодаць культурай публічнага выступлення, умець, аказаць прафесійную дапамогу акцёру і ўдзельніку прадстаўлення, валодаць культурнай, выразнай мовай быць здольным падпарадкаваць усіх сваёй волі.

Прадмет «Майстэрства вядучага» ставіць перад будучымі спецыялістамі выкананне наступных задач:

валоданне арфаэпічнымі нормамі літаратурнай мовы, дыялектамі, гаворкамі;

валоданне моўным дзеяннем у прамым кантакце з глядачом у мастацтве свята (зварот вядучага непасрэдна да глядачоў, слухачоў, удзельнікаў святочнага мерапрыемства, разбуранню "чацвёртай сцяны");

асваенне метадаў, сродкаў і механізма ўключэння аўдыторыі ў калектыўную гульнявую дзейнасць;

веданне законаў аратарскага майстэрства, метадыкі пабудовы публічнага выступлення;

асваенне сацыяльна-псіхалагічнага механізма ўздзеяння на аўдыторыю;

валоданне невербальнымі сродкамі зносін (міміка, жэсты), спалучаючы іх з маўленнем у культурна-адпачынкавым мерапрыемстве, свяце, абрадзе;

асваенне асноўных практычных навыкаў вядзення інфармацыйных і забаўляльных праграм;

выхаванне ў вядучага звычкі карыстацца тэхнічнымі сродкамі;

набыццё навыкаў вядучага розных відовішчных і гульнявых дзей;

вывучэнне элементаў імправізацыі як тэхналагічных навыкаў хуткага аналізу, ацэньванне зменлівых сітуацый, прыняцця імгненнага творчага рашэння; стварэнне іміджа вядучага.

Праграма вучэбнай дысцыпліны складаецца з наступных раздзелаў:

1. "Тэхніка мовы вядучага".
2. "Асновы рыторыкі".
3. "Майстэрства вядучага інфармацыйных праграм".
4. "Майстэрства вядучага відовішчна-забаўляльных, адпачынкавых праграм".
5. "Асаблівасці работы вядучага ў народным свяце".
6. "Тэхніка мікрафоннага чытання".

Змест дысцыпліны прадугледжвае тэарэтычную, практычную і самастойную падрыхтоўку. Для больш глыбокага засваення матэрыялу, апрача аўдыторных заняткаў, прадугледжваецца наведванне навучэнцамі святочных, відовішчных, забаўляльна-адпачынкавых, канцэртных праграм, аналіз тэлевізійных праграм, токшоў, прэс-канферэнцый, спрэчак, дыспутаў і дыскусій.

У адпаведнасці з вучэбным планам студэнты па тэматыцы вывучанага матэрыялу і выкананай практычнай і самастойнай працы здаюць залікі і экзамены.

2. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 ВУЧЭБНЫЯ ВЫДАННІ, зацверджаныя або дапушчаныя ў якасці адпаведнага віда вучэбнага выдання Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, рэкамендаваныя вучэбна-метадычнымі аб'яднаннямі ў сферы адукацыі (вучэбнік, вучэбныя дапаможнікі, хрэстаматыя)

Берков В. Ф. Логика и риторика: учеб. пособие / В. Ф. Берков, В. Ф. Чуешов, Н. С. Шескин; Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь. – Мн., 2005. – 413 с.

Каляда А. А. Сцэнічная мова: навук. дапам. для выш. і сярэд. навуч. устаноў / Андрэй Андрэевіч Каляда, Альбіна Аляксандраўна Шагідзевіч. – Мн.: Выш. шк., 1993. – 170 с.

Кудреватых Н. П. Риторика: учеб. пособие для вузов / Ирина Петровна Кудреватых; Гуманитар.-экон. негос ин-т. – Мн.: ГЭНН : ЗАО «Веды», 1997. – 56 с

Мурина Л. А. Практикум по теории риторики: пособие для студентов филол. специальностей ун-та / Л. А. Мурина, Т. В. Игнатович, Н. В. Таяновская. – Мн.: Изд. центр БГУ, 2002. – 98 с.

Подобед А. С. Практическая риторика: учеб. пособие / Александр Станиславович Подобед; Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь. – Мн., 2001. – 359 с.

Сценическая речь и ее роль в воспитании режиссеров самодеятельных театральных коллективов (начальный этап обучения): метод, рекомендации / Минск. ин-т культуры; [сост. Р. Ф. Маленченко]. – Мн., 1984. – 26 с.

Шагидевич А. А. Монолог: учеб. пособие для высш. и сред. спец. учеб. заведений культуры и искусства / Альбина Александровна Шагидевич. – Мн., 2003. – 80 с.

Шагидевич А. А. Сценическая речь: учеб. пособие для уч-ся сред. спец. учеб. заведений культуры и искусства / Альбина Александровна Шагидевич. – Мн.: Дизайн ПРО, 2001. – 287 с.

Шагидевич А. А. Искусство сценической речи: учеб. пособие для высш. и сред. спец. учеб. заведений культуры и искусства / Альбина Александровна Шагидевич. – Мн., 1999. – 284 с.

Шагидевич А. А. Словесное действие и речевая выразительность: монография / Альбина Александровна Шагидевич; Бел. акад. искусства. – Мн.: Бестпринт, 1999. – 100 с.

2.2. ТЭЗИСЫ ЛЕКЦЫЙ

Лекцыя 1: УВОДЗІНЫ

2 гадзіны

1. Прадмет і задачы курса «Майстэрства вядучага».

Вядучы : гісторыя і сучаснасць. Тыпы вядучых (*аратар, канферансье, дыктар, вядучы-майстр ролевай гульні, вядучы-інтэрв'юэр, вядучы ток-шоў і інш.*). Асоба вядучага.

2. Знешнія і ўнутраныя прыродныя задаткі артыста, вядучага: фактура (своеасаблівасць і адметнасць знешнасці: твар, вочы, рост, фігура, прывабнасць і абаяльнасць) здольнасць да імправізацыі, вобразна і лагічна мысліць, уменне выкарыстоўваць выразныя сродкі моўных зносін (міміка, паўза, інтанацыя), адукаванасць, эрудыраванасць, валоданне літаратурнай мовай, навыкамі публічнай мовы, тэхнікай мовы, дакладнай дыкцыі, наяўнасць добрага голасу, слыху, пачуцця рытму, памяці, унутранай увагі.

3. Культура мовы – валоданне моўнымі нормаў, навык дакладна і выразна перадаваць уласныя думкі пры дапамозе мовы і правільнага літаратурнага вымаўлення. Этапы работы над удасканаленнем моўнай культуры: правільнае ўжыванне слоў, стылістычная дакладнасць, сціпласць мовы, выкараненне з лексікону моўных штампаў, устойлівых слоў і выразаў.

4. Імідж вядучага і ўспрыняцце яго глядацкай аўдыторыі рознага ўзросту, інтэлектуальнага і эмацыянальнага развіцця, а таксама ад жанра праграмы. Прафесіяграма вядучага.

Лекцыя 2: «АСНОВЫ РЫТОРЫКІ»

6 гадзін

1. Рыторыка як майстэрства ўнутранага і знешняга моўнага ўзаемадзеяння. Паняцце тэрміна – “Рыторыка”.

2. Работа аратара над тэхнікай моўнага ўзаемадзеяння (мышачная свабода, увага, фантазія, адносіны, узбудлівасць, рашучасць, настойлівасць, мэтанакіраванасць, тэмперамент і г.д.). Методыка кіраваннем увагай і паводзінамі слухачоў. Імправізацыйны пачатак у аратарскай дзейнасці і ідэйна-тэарэтычная падрыхтоўка выступоўцы. Стварэнне станоўчага вобраза аратара (самапрэзентацыя). Тэхніка мікрафоннага чытання.

3. Методыка падрыхтоўкі аратарскай прамовы (кампазіцыя прамовы; інфармацыйны, навуковы, мастацкі і публіцыстычны стылі выступлення; спосабы перадачы аўдыторыі матэрыялу). Працэс падрыхтоўкі і правядзення публічнага выступлення (выбар тэмы, вызначэнне мэты выступлення, работа з навуковымі, метадычнымі, даведачнымі крыніцамі). Лагічная, пачуццёвая, мастацкая перспектывы мовы.

4. Формы інтэлектуальнага дыялога ў аратарскай дзейнасці (спрэчка, дыскусія, палеміка).

5. Патрабаванні да асабістых якасцей вядучага дыялога (добразычлівасць, павага да апанентаў, тон размовы, манера паводзін, знешні выгляд).

Улік псіхалагічных асаблівасцей удзельнікаў сустрэчы: унутраны мір суразмоўцы, тэмперамент, настрой, адносіны да апанентаў і асобы вядучага, стыль мыслення (ідэалістычны, прагматычны, аналітычны, рэалістычны). Невербальныя формы зносін у спрэчцы.

6. Майстэрства вядучага інфармацыйных праграм (*правядзення Ток-шоў, вядучага-інтэрв'юэра*)

Лекцыя 3: «МАЙСТЭРСТВА ВЯДУЧАГА ВІДОВІШЧНА-ЗАБАЎЛЯЛЬНЫХ, АДПАЧЫНКАВЫХ ПРАГРАМ І НАРОДНЫХ СВЯТ»

4 гадзіны

1. Класіфікацыя відовішчна-забаўляльных і адпачынкавых праграм
Паняцце тэрміну “адпачынак”, “актыўны адпачынак”.

Вечар адпачынку (тэматычны вечар, урачысты вечар, кінавечар, фальклорны вечар, юбілейны вечар, творчы вечар, літаратурна-музычны вечар, спартыўны вечар). Асаблівасці правядзення рознажанравых вечароў адпачынку. Спецыфіка работы вядучага (мэта і задачы) ў рознажанравых тэматычных вечарах (*вечар-хроніка, вечар-расказ, вечар-рэпартаж, вечар-дыспут, вечар-партрэт, вечар-мітынг, вечар-рытуал*).

Вядучы тэатралізаваных, канцэртна-відовішчных праграм.

Прыёмы рэалізацыі асноўных функцый вядучага: *вядучы-інфарматар; вядучы-каментатар; вядучы-правакатар; вядучы-арганізатар; вядучы-акцёр*.

2. Вядучы маладзёжных праграм і дзіцячых свят

Імідж вядучага (VI, Oi, MC) і ўспрыняцце яго глядацкай аўдыторыі рознага ўзросту.

3. Прафесіяграма вядучага дзіцячых праграм: такт, пачуццё гумару, густ, дабразычлівасць, рашучасць, вынаходлівасць, абаяльнасць, эрудыраванасць. Псіхалогія ўспрыняцця сцэнічнага матэрыялу дзіцячай аўдыторыяй.

4. Работа вядучага на вольным паветры. Культура мовы, моўная імправізацыя.

Асаблівасці работы вядучага ў народным свяце.

Вядучы-майстр ролевай гульні (гісторыя і сучаснасць сюжэтна-ролевай гульні). Віды ролевых гульняў (застольна-моўныя, студыйныя (палігонныя), гарадскія). Роля вядучага-майстра ў гульні. Узаемадзеянне гуляючых і вядучага-майстра (іерархія падпарадкаванасці).

Прыёмы персаніфікацыі вядучага. Стварэнне вобраза вядучага на аснове літаратурнага, міфалагічнага і фальклорнага матэрыяла. Арганізуючая роля вядучага. Вобраз вядучага. Захаванне нормаў беларускага літаратурнага вымаўлення, дыялектаў, гаворак.

Работа вядучага над словам і мовай ў сацыяльна-бытавым абрадзе. Узаемасувязь слова і мовы з сімволікай і абрадавымі дзеяннямі.

Асаблівасці абрадавай мовы. Прыёмы дасягнення моўнай выразнасці: рытм і інтанацыйны строй.

Класіфікацыя абрадавых прамоў па прызначэнні: урачыста-афіцыйная, прывітальная, віншавальная, развітальная, памінальная.

5. Тэхніка мовы ў абрадзе: лагічная стройнасць, інтанацыйнае багацце і гучанне голасу, захаванне норм літаратурнага вымаўлення (арфаэпія), дакладнасць вымаўлення гукаў (дыкцыя).

Логіка абрадавай мовы. Моўны такт. Дыханне і яго тыпы ў час маўлення ў абрадзе.

Лекцыя 4: «ТЭХНІКА МІКРАФОННАГА ЧЫТАННЯ»

4 гадзіны

1. Майстэрства вядучага-дыктара

Ступень валодання дыктарам знешняй тэхнікай моўнага дзеяння:

- свабоднае гучанне тэкста (мяккая, цвёрдая атака гука);
- індывідуальны тэмбр (звонкі, чысты, глухі, цёплы, жорсткі, металічны, мяккі, сумны, аксамітны і г.д.);
- дыкцыйная чысціня (дакладнае вымаўленне галосных і зычных гукаў, наяўнасць арганічных дэфектаў мовы, праяўленне нядбайнага вымаўлення);
- культура вымаўлення (нормы літаратурнага вымаўлення, памылкі націску ў словах);
- логіка мовы (дакладнае выражэнне думак і пачуццяў, выяўленне націскных слоў у сказе);
- мелодыка мовы (выразнасць выказвання пытальнай, клічнай, пабуджальнай інтанацыі ў тэксце; выкарыстанне дыяпазону голасу пры меладычнай канструкцыі пералічэння, супрацьпастаўлення; выяўленне голоўных лагічных цэнтраў думкі).

Ступень валодання дыктарам унутранай тэхнікай моўнага дзеяння:

- пачуццё жанра і стылю
- асноўная інтанацыя і тон мовы
- падтэкст і адносіны дыктара да тэкстаў
- эмацыянальнае ўздзеянне дыктарскага тэксту на аўдыторыю.

2. Работа вядучага з мікрафонам

Творчыя і тэхнічныя мэты выкарыстання мікрафона. Паводзіны і работа вядучага са стацыянарным, падвесным і радыёмікрафонам. Пошук разам з гукарэжысёрам свята дынамічнага ўзроўню і частотнага балансу, адпаведна памяшканню. Размяшчэнне вядучага ў зоне дзеяння мікрафона, асаблівасці дыхання. Змяненне мікрафонам гукавой характарыстыкі мовы вядучага. Улік ступені моцнасці гука пры агучванні тэатралізаванага дзеяння.

Асаблівасці маўлення перад мікрафонам:

- 1) звычка ціхага апорнага гучання голасу;
- 2) адлегласць ад мікрафону – неабходная ўмова чысціні гуку.

Выкарыстанне мікрафонай тэхнікі ў тэатралізаваных відовішчах і святах.

3. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1. ТЭМАТЫКА І МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ДА ПРАКТЫЧНЫХ ЗАНЯТКАЎ

Будучы спецыяліст кафедры рэжысёры абрадаў і свят павінен валодаць культурай публічнага выступлення, умець, аказаць прафесійную дапамогу акцёру і ўдзельніку прадстаўлення, валодаючы культурнай, выразнай мовай быць здольным падпарадкаваць усіх сваёй волі. Апрача аўдыторных заняткаў, прадугледжваюцца наведванне навучэнцамі святочных, відовішчных, забаўляльна-адпачынаковых, канцэртных праграм, аналіз тэлевізійных праграм, Ток-шоў, прэс-канферэнцый, спрэчак, дыспутаў і дыскусій.

РАЗДЗЕЛ 3. Майстэрства вядучага інфармацыйных праграм

Тэма 6. Практыка падрыхтоўкі і правядзення Ток-шоў

2 гадзіны

Прагляд і аналіз праграмы Ток-шоў. Распрацоўка прафесіяграмы вядучага.

Пытанні для абмеркавання:

1. Прафесіяграма вядучага Ток-шоў.
2. Методыка падрыхтоўкі Ток-шоў.
3. Структурныя элементы і асаблівасці вядзення ток-шоў.

Кожны студэнт рыхтуе рэзюме вядучага ток-шоў (лагічнае завяршэнне калектыўнай размовы, агульныя разважанні, ацэнка прамоў, выказванне ўласных дадатковых аргументаў, якія падмацоўваюць праўдзівую кропку гледжання) па абранай тэме.

Тэма 7. Майстэрства вядучага-інтэрв'юэра

2 гадзіны

Прагляд і аналіз праграмы «Актульнае інтэрв'ю». Распрацоўка прафесіяграмы вядучага.

Пытанні для абмеркавання:

1. Прафесіяграма вядучага-інтэрв'юэра.
2. Методыка падрыхтоўкі інтэрв'ю.
3. Структурныя элементы і асаблівасці правядзення інтэрв'ю.

Падрыхтаваць пералік пытанняў (3–4) для інтэрв'ю па абранай тэме. На занятках прадэманстраваць умённі вядучага-інтэрв'юэра.

РАЗДЗЕЛ 4. Майстэрства вядучага відовішчна–забаўляльных, адпачынкавых праграм

Тэма 9. Спецыфіка работы вядучага ў рознажанравых тэматычных вечарах 2 гадзіны

Распрацоўка прафесіяграмы вядучага тэматычнага вечара.

Пытанні для абмеркавання:

1. Жанры тэматычных вечароў.
2. Асаблівасці вядзення тэматычных вечароў.
3. Задача і мэта вядучага вечара-партрэта (скласці партфолія “галоўнага героя”)

На занятках студэнты дэманструюць уменні вядучага вечара–партрэта; вучацца як скласці асабісты партфолія.

Тэма 10. Вядучы тэатралізаваных, канцэртна–відовішчных праграм 2 гадзіны

Прагляд і аналіз тэатралізаваных і канцэртных праграм («Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь», «Навагодні аганёк», «Славянскі базар» і інш.). Распрацоўка прафесіяграмы вядучага.

Пытанні для абмеркавання:

1. Вядучы тэатралізаванага прадстаўлення.
2. Асноўныя функцыі вядучага.
3. Калектыўны спосаб вядзення праграм, святочных мерапрыемстваў, тэатралізаваных прадстаўленняў.

На занятках студэнты дэманструюць уменні вядучага тэатралізаваных, канцэртна–відовішчных праграм па абранай тэме.

Тэма 11. Вядучы маладзёжных праграм і дзіцячых свят 2 гадзіны

Прагляд і абмеркаванні маладзёжных («Еўрабачанне») і дзіцячых («Навагодняя елка страны») праграм. Распрацоўка прафесіяграмы вядучага.

Пытанні для абмеркавання:

1. Прафесіяграма вядучага
 - а) маладзёжных праграм
 - б) дзіцячых свят
2. Імідж вядучага (VI, Oі, MC).

На занятках студэнты дэманструюць уменні вядучага маладзёжных і дзіцячых праграм па абранай тэме.

РАЗДЗЕЛ 5. Асаблівасці работы вядучага ў народным свяце

Тэма 15. Работа вядучага на вольным паветры. Культура мовы, моўная імправізацыя

2 гадзіны

Распрацоўка прафесіяграмы вядучага на вольным паветры.

Пытанні для абмеркавання:

1. Асаблівасці работы вядучага на вольным паветры. Вобраз вядучага.
2. Імідж вядучага.

На занятках студэнты дэманструюць навыкі публічнага мыслення. Наладжванне кантакту з аўдыторыяй. Моўная імправізацыя на зададзеную тэму ў прапанаваных абставінах. Моўнае дзеянне ў розных жанрах літаратурнага матэрыялу народнага свята (замова, прыказка, прымаўка, загадка, байка, казка, жарт, кірмашовы маналог). Захаванне нормаў беларускага літаратурнага вымаўлення. Свабоднае і выразнае словадзеянне, кантакт з аўдыторыяй: поза і жэсты, натуральнасць мімікі, прыёмы ўзаемадзеяння і ўтрымання зацікаўленасці слухачоў, удзельнікаў свята: галасавыя прыёмы, змена тэмпарытму, паўза, гумар.

РАЗДЗЕЛ 6. Тэхніка мікрафоннага чытання

Тэма 19. Майстэрства вядучага–дыктара

2 гадзіны

Распрацоўка прафесіяграмы вядучага дыктара.

На занятках студэнты адпрацоўваюць:

1. ступень валодання дыктарам знешняй тэхнікай моўнага дзеяння:
 - свабоднае гучанне тэкста;
 - індывідуальны тэмбр;
 - дыкцыйная чысціня;
 - культура вымаўлення;
 - логіка мовы;
 - мелодыка.
2. Ступень валодання дыктарам унутранай тэхнікай моўнага дзеяння
 - пачуццё жанра і стылю тэкста;
 - асноўная інтанацыя і тон мовы;
 - падтэкст і адносіны дыктара да тэкстаў;
 - эмацыянальнае ўздзеянне дыктарскага тэксту на аўдыторыю.

Тэма 20. Работа вядучага з мікрафонам

2 гадзіны

На занятках студэнты працуюць з мікрафонам.

Паводзіны і работа вядучага са стацыянарным, падвесным і радыёмікрафонам. Пошук разам з гукарэжысёрам свята дынамічнага ўзроўню і частотнага балансу, адпаведна памяшканню. Размяшчэнне вядучага ў зоне дзеяння мікрафона, асаблівасці дыхання. Змяненне мікрафонам гукавой характарыстыкі мовы вядучага. Улік ступені моцнасці гука пры агучванні тэатралізаванага дзеяння. Асаблівасці маўлення перад мікрафонам: 1) звычка ціхага апорнага гучання голасу; 2) адлегласць ад мікрафону – неабходная ўмова чысціні гуку.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3.2. ТЭМАТЫКА І МЕТАДЫЧНЫЯ ЎКАЗАННІ ДА ІНДЫВІДУАЛЬНЫХ ЗАНЯТКАЎ

На індывідзуальных занятках студэнты знаёмяцца з прыёмамі комплекснага трэнінгу: рэлаксацыя, вібрацыйны масаж, дыхальная размінка, артыкуляцыйныя практыкаванні, дыкцыйны трэнінг. Прыёмамі выпраўлення недахопаў маўлення. Трэнінг санорных гукаў *р, м, н, л*, губна-зубных гукаў *в, ф*, падоўжаных зычных *с, з, л, м, н*. Методыкай вядзення антыслоўніка (развіццё моўнага слыху, адчуванне фанетычнага складу слоў, праца над беларускім літаратурным вымаўленнем, дыялектамі, акцэнтамі, гаворкамі).

Распрацоўваецца групавы і індывідзуальны моўна-галасавы трэнінг. Узаемасувязь моўна-галасавога трэнінгу і акцёрскага майстэрства.

РАЗДЕЛ 1. Тэхніка і мовы вядучага

Тэма 1. Моўны апарат. Моўнагаласавы трэнінг 2 гадзіны

На індывідзуальных занятках студэнт распрацоўвае разам з выкладчыкам асабісты моўнагалосны трэнінг.

РАЗДЗЕЛ 6. Тэхніка мікрафоннага чытання 4 гадзіны

Тэма 19. Майстэрства вядучага-дыктара 2 гадзіны

На індывідзуальных занятках студэнт вучыцца работатъ над тэкстам дыктара. Асноўная інтанацыя і тон мовы. Падтэкст і адносіны дыктара да тэкста.

Тэма 20. Работа вядучага з мікрафонам 2 гадзіны

На індывідзуальных занятках студэнт вучыцца работатъ мікрафонам, улічваючы творчыя і тэхнічныя мэты выкарыстання мікрафона. Знаёміцца з асаблівасцямі маўлення перад мікрафонам.

4. РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ

4.1. ПЕРАЛІК ТЭАРЭТЫЧНЫХ ПЫТАННЯЎ і патрабаванняў да атэстацыі студэнтаў

Падрыхтоўка кожным студэнтам вуснага рэзюме і з дапамогай мікрафона азнаёміць з тэкстам прысутных:

Студэнты павінны прадэманстраваць :

I. Уменне скласці тэкст на заданую тэму і заданы хранаметраж.

II. Уменне дакладна карыстацца мікрафонам і ўпэўнена трымацца на сцэне :

1. Дыкцыйная выразнасць (дакладная артыкуляцыя).
2. Пасыл гуку.
3. Валоданне дыханнем.
4. Уменне спраўляцца з хваляваннем.
5. Валоданне нормамі беларускай (рускай) літаратурнай мовы (арфаэпіяй).
5. Логіка мовы.
6. Уменне рухацца па сцэне.
7. Актыўныя зносіны з аўдыторыяй (сцэнічная індывідуальнасць і прывабнасць)

4.2. КРЫТЭРЫІ АЦЭНКІ ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў распрацаваны з улікам шматгадовай практыкі правядзення залікова–экзаменацыйных сесій па спецыяльнай вучэбнай дысцыпліне.

10 балаў (надзвычай выдатна) – заслугоўвае студэнт, які паказаў усебаковае і сістэматычнае веданне вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны, беспамылкова выканаў усе заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнай выканання; глыбока засвоіў матэрыял, прадугдджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, а таксама знаёмы з матэрыялам не запланаваным праграмай; актыўна працаваў на лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне. Студэнт, які паказвае веды большыя за праграмны матэрыял, студэнт, які не дапусціў памылак пры выкананні практычных заданняў і падчас адказу на экзамене, засвоіў і вольна аперыруе асноўнай і рэкамендаванай для самастойнага вывучэння літаратурай, вольна выказвае свае меркаванні па прадмеце, дакладна карыстаецца тэрміналогіяй, паказвае, жаданне, здольнасць і імкненне да самастойнага папаўнення гэтых ведаў.0 – няма адказу (адмаўленне ад адказу; адказ цалкам не адпавялае сутнасці пытанняў вучэбнага або экзаменацыйнага задання) без права пераздачы.

9 балаў (выдатна) – заслугоўвае студэнт, які паказаў усебаковае і сістэматычнае веданне асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны, беспамылкова выканаў усе заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнай выканання; засвоіў матэрыял, прадугдджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, актыўна працаваў на лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне. Студэнт, які не дапусціў памылак пры выкананні практычных заданняў і падчас адказу на экзамене, засвоіў і вольна аперыруе асноўнай і рэкамендаванай для самастойнага вывучэння літаратурай, дакладна карыстаецца тэрміналогіяй, паказвае сістэматычны характар ведаў, жаданне, здольнасць і імкненне да самастойнага папаўнення гэтых ведаў.

8 балаў (амаль выдатна) – заслугоўвае студэнт, які паказаў поўнае веданне асноўнага асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны, выканаў усе заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнай выканання; засвоіў матэрыял, прадугдджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, актыўна працаваў на лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне. Студэнт, які не дапусціў памылак пры выкананні практычных заданняў і падчас адказу на экзамене, засвоіў усю асноўную і рэкамендаваную для самастойнага вывучэння літаратуру, паказаў сістэматычны характар ведаў, жаданне, здольнасць і імкненне да самастойнага папаўнення гэтых ведаў.1 – (2) балы – “нездавальняюча” – заслугоўвае студэнт, адказ якога выяўляе значныя прабелы ў ведах па большай частцы асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме; студэнт, які не выканаў асноўныя заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнай выканання; не засвоіў матэрыял,

прадугдеджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння; студэнт, які не адпрацаваў асноўныя лекцыйныя, практычныя, семінарскія і індывідуальныя заняткі па дадзенай дысцыпліне; не здольны працягваць навучанне або прыступіць да прафесійнай дзейнасці без дадатковых заняткаў з выкладчыкам па адпаведнай дысцыпліне.

7 балаў (вельмі добра) – заслугоўвае студэнт, які паказаў поўнае веданне асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны, выканаў асноўныя заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнага выканання; засвоіў асноўны матэрыял, прадугдеджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, праявіў актыўнасць на лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне. Студэнт, які не дапусціў сутнасных памылак пры выкананні заданняў і падчас адказу на экзамене, засвоіў усю асноўную і рэкамендаванную для самастойнага вывучэння літаратуру, паказаў сістэматычны характар ведаў, жаданне, здольнасць і імкненне да самастойнага папаўнення гэтых ведаў.

6 балаў (добра) – заслугоўвае студэнт, які паказаў дастаткова поўнае веданне асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны, выканаў асноўныя заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнага выканання; засвоіў асноўны матэрыял, прадугдеджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, прымаў дастаткова актыўны ўдзел у лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне і ведаў якога маюць сістэматычны характар.

5 балаў (амаль добра) – заслугоўвае студэнт, які паказаў веданне асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны ў аб'ёме, неабходным для далейшага навучання і працы па абранай прафесіі, выконваў асноўныя заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнага выканання; засвоіў матэрыял, прадугдеджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, прымаў дастаткова актыўны ўдзел у лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне; але дапускаў памылкі пры выкананні практычных заданняў і падчас адказу на экзамене; студэнт, які валодае неабходнымі ведамі па праграме дысцыпліны для леквідацыі пагрэшнасцяў самастойна.

4 балы (дастаткова здавальняюча) – заслугоўвае студэнт, які паказаў веданне асноўнага вучэбнага матэрыялу па праграме дысцыпліны ў аб'ёме, неабходным для далейшай вучобы, і авалодання прафесіяй, выконваў асноўныя заданні дадзеныя для практычнага і індывідуальнага выканання; імкнуўся засвоіць матэрыял, прадугдеджаны вучэбнай праграмай для самастойнага вывучэння, але не прымаў актыўнага удзелу ў лекцыйных, практычных, семінарскіх і індывідуальных занятках па дадзенай дысцыпліне; дапускаў некаторыя памылкі пры выкананні заданняў і адказе на экзамене; студэнт, але які тым ня менш валодае неабходнымі ведамі для леквідацыі прабелаў пад кіраўніцтвам выкладчыка.

(1– 3 балы (нездавальняюча) – заслугоўвае студэнт, адказ якога выяўляе значныя прабелы ў ведах па большай частцы асноўнага вучэбнага матэрыялу па

праграме; студэнт, які не выканаў асноўныя заданні дадзеныя для практычнага і індыўідуальнай выканання; не засвоіў матэрыял, прадугледжаны вучэбнай праграмай для самастойнага вивучэння; студэнт, які не адпрацаваў асноўныя лекцыйныя, практычныя, семінарскія і індыўідуальныя заняткі па дадзенай дысцыпліне; не здольны працягваць навучанне або прыступіць да прафесійнай дзейнасці без дадатковых заняткаў з выкладчыкам па адпаведнай дысцыпліне.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

5.1. Вучэбная праграма

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы прарэктар БДУКМ

_____ Н. У. Карчэўская
_____ 2018 г.

Рэгістрацыйны № ВД– _____ /вуч.

МАЙСТЭРСТВА ВЯДУЧАГА

Вучэбная праграма установы вышэйшай адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасцей:

1–17 01 05 Рэжысура свят (па напрамках)

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарта вышэйшай адукацыі ОСВО 1–17 01 15–2013 па спецыяльнасці 1–17 01 05 Рэжысура свят (па напрамках), вучэбнага плана ўстановы вышэйшай адукацыі па напрамку спецыяльнасці 1–17 01 05–02 Рэжысура свят (тэатралізаваныя), рэгістрацыйны № С 17–1–53/15 вуч. 22.06.2015

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Камінскі А.Я., загадчык кафедры рэжысуры абрадаў і свят установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», дацэнт;

Спірыдовіч А.Б., выкладчык кафедры рэжысуры абрадаў і свят установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

В.У. Катавіцкі, дацэнт, загадчык кафедры рэжысуры УА «Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў»;

І.А. Алексніна, дацэнт кафедры тэатральной творчасці ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай рэжысуры абрадаў і свят установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пракакол № 5 ад 24.01.2018 г.);

УСТУП

Вучэбная дысцыпліна «Майстэрства вядучага» – адна з значных спецыяльных дысцыплін, якая садзейнічае фарміраванню высокакваліфікаваных спецыялістаў у галінах акцёрскага майстэрства і рэжысуры свят.

Названая дысцыпліна дае магчымасць будучым спецыялістам авалодаць поўным аб'ёмам тэарэтычных ведаў, практычных навыкаў і сродкаў спасціжэння законаў моўнага дзеяння. Пры гэтым наяўнасць агульных патрабаванняў і сістэмнага падыходу да навучання спалучаецца з пошукам і развіццём індывідуальных галасавых асаблівасцей і ўласцівасцей кожнага з будучых акцёраў і рэжысёраў, якія не супярэчаць яго псіхафізічным дадзеным, а наадварот узбагачаюць прыроду.

Для будучых рэжысёраў навучанне па дадзенай вучэбнай дысцыпліне пачынаецца з псіхафізічнага і моўнагаласавога трэнінгаў. Даволі шмат месца аддадзена вывучэнню тэм па выпрацоўцы дыкцыйнай выразнасці і засваенню арфаэпічных нормаў беларускай літаратурнай мовы.

Будучы спецыяліст кафедры рэжысёры абрадаў і свят павінен валодаць культурай публічнага выступлення, умець аказаць прафесійную дапамогу акцёру і ўдзельніку прадстаўлення, валодаючы культурнай, выразнай мовай быць здольным падпарадкаваць усіх сваёй волі.

Прадмет «Майстэрства вядучага» ставіць перад будучымі спецыялістамі выкананне наступных задач:

валоданне арфаэпічнымі нормамі літаратурнай мовы, дыялектамі, гаворкамі;

валоданне моўным дзеяннем у прамым кантакце з глядачом у мастацтве свята (зварот вядучага непасрэдна да глядачоў, слухачоў, удзельнікаў святочнага мерапрыемства, разбуранню "чацвёртай сцяны");

асваенне метадаў, сродкаў і механізма ўключэння аўдыторыі ў калектыўную гульнявую дзейнасць;

веданне законаў аратарскага майстэрства, метадыкі пабудовы публічнага выступлення;

асваенне сацыяльна-псіхалагічнага механізма ўздзеяння на аўдыторыю;

валоданне невербальнымі сродкамі зносін (міміка, жэсты), спалучаючы іх з маўленнем у культурна-адпачынкавым мерапрыемстве, свяце, абрадзе;

асваенне асноўных практычных навыкаў вядзення інфармацыйных і забаўляльных праграм;

выхаванне ў вядучага звычкі карыстацца тэхнічнымі сродкамі;

набыццё навыкаў вядучага розных відовішчых і гульнявых дзей;

вывучэнне элементаў імправізацыі як тэхналагічных навыкаў хуткага аналізу сітуацыі, прыняцця творчага рашэння; стварэнне іміджа вядучага.

Праграма вучэбнай дысцыпліны складаецца з наступных раздзелаў:

7. "Тэхніка мовы вядучага".
8. "Асновы рыторыкі".
9. "Майстэрства вядучага інфармацыйных праграм".
10. "Майстэрства вядучага відовішчна-забаўляльных, адпачынаковых праграм".
11. "Асаблівасці работы вядучага ў народным свяце".
12. "Тэхніка мікрафоннага чытання".

Змест дысцыпліны прадугледжвае тэарэтычную, практычную і самастойную падрыхтоўку. Для больш глыбокага засваення матэрыялу, апрача аўдыторных заняткаў, прадугледжваюцца наведванні навучэнцамі святочных, відовішчных, забаўляльна-адпачынаковых, канцэртных праграм, аналіз тэлевізійных праграм, Токшоў, прэс-канферэнцый, спрэчак, дыспутаў і дыскусій.

У адпаведнасці з вучэбным планам студэнты здаюць залікі і экзамены па тэматыцы вивучанага матэрыялу і выкананай практычнай і самастойнай работы.

УВОДЗІНЫ

Прадмет і задачы вучэбнай дысцыпліны «Майстэрства вядучага». Майстэрства вядучага – сукупнасць прафесійных ведаў, навыкаў і уменняў. Наяўнасць здольнасцей да прафесіі гарантуе найбольш хуткае і паспяховае авалоданне ўсім тым, што складае аснову майстэрства. Знешнія і ўнутраныя прыродныя задаткі артыста, вядучага: фактура (своеасаблівасць і адметнасць знешнасці: твар, вочы, рост, фігура, прывабнасць і абаяльнасць) здольнасць да імправізацыі, вобразна і лагічна мысліць, уменне выкарыстоўваць выразныя сродкі моўных зносін (міміка, паўза, інтанацыя), адукаванасць, эрудыраванасць, валоданне літаратурнай мовай, навыкамі публічнай мовы, тэхнікай мовы, дакладнай дыкцыі. наяўнасць добрага голасу, слыху, пачуцця рытму, памяці, унутранай увагі.

РАЗДЕЛ 1. Тэхніка і мовы вядучага

Тэма 1. Моўны апарат. Моўнагаласавы трэнінг

Віды дыхання (газаабменнае і фанатычнае). Тыпы дыхання (плечавы, грудны, рэберны, дыяфрагмальны). Сістэма правільнага выхавання навыкаў моўнага дыхання і рацыянальнага яго выкарыстання. Тэмбр, сіла, пасыл гуку. Дыяпазон, моц голасу. Рэгістры (грудны – ніжні, змешаны – сярэдні, галаўны – верхні). Моўны тэмпа–рытм.

Засваенне прыёмаў комплекснага трэнінгу: рэлаксацыя, вібрацыйны масаж, дыхальная размінка, артыкуляцыйныя практыкаванні, дыкцыйны трэнінг. Прыёмы выпраўлення недахопаў маўлення. Трэнінг санорных гукаў *р, м, н, л*, губна-зубных гукаў *в, ф*, падоўжаных зычных *с, з, л, м, н*. Методыка вядзення антыслоўніка (развіццё моўнага слыху, адчуванне фанетычнага складу слоў, праца над беларускім літаратурным вымаўленнем, дыялектамі, акцэнтамі, гаворкамі).

Групавы і індывідуальны моўна–галасавы трэнінг. Узаемасувязь моўна-галасавога трэнінгу і акцёрскага майстэрства.

Тэма 2. Сродкі выразнасці і культура мовы

Узмацненне лёгкасці, выразнасці і эмацыянальнасці публічных прамоў і выступленняў *стылістычнымі* фігурамі і канструкцыямі (паўтор, анафара, эпіфара, інверсія, градацыя), *лексічнымі* сродкамі (параўнанне і супрацьпастаўленне, сінонімы, амонімы, эпітэты. Фразіялагізмы, метафара, гіпербала), *сегментыраванымі* (канструкцыі, якія складаюцца з двух частак-сегментаў), *далучальнымі* (далучэнне да асноўнага выказвання дадатковага паведамлення, удакладнення) канструкцыямі.

Культура мовы – валоданне моўнымі нормамаі, навык дакладна і выразна перадаваць уласныя думкі пры дапамозе мовы і правільнага літаратурнага вымаўлення.

Этапы работы над удасканаленнем моўнай культуры: правільнае

ўжыванне слоў, стылістычная дакладнасць, сціпласць мовы, выкараненне з лексікону моўных штампаў, устойлівых слоў і выказаў.

РАЗДЗЕЛ 2. Асновы рыторыкі

Тэма 3. Аратарская дзейнасць

Рыторыка як майстэрства ўнутранага і знешняга моўнага ўзаемадзеяння. Выхаванне элементаў унутранай тэхнікі моўнага ўзаемадзеяння ў аратара (мышачная свабода, увага, фантазія, адносіны, узбудлівасць, рашучасць, настойлівасць, мэтанакіраванасць, тэмперамент і г.д.). Імпровізацыйны пачатак у аратарскай дзейнасці і ідэйна-тэарэтычная падрыхтоўка выступоўцы. Методыка кіраваннем увагай і паводзінамі слухачоў. Стварэнне станоўчага вобраза аратара (самапрэзентацыя). Тэхніка мікрафоннага чытання. Моўныя асновы гукарэжысуры.

Тэма 4. Методыка падрыхтоўкі аратарскай прамовы

Аратарская прамова і асноўныя патрабаванні да яе формы (кампазіцыя прамовы, інфармацыйны, навуковы, мастацкі і публіцыстычны стылі выступлення, спосабы перадачы аўдыторыі матэрыялу. Працэс падрыхтоўкі і правядзення публічнага выступлення як свабоднага выразнага моўнага дзеяння (выбар тэмы, вызначэнне мэты выступлення, работа з навуковымі, метадычнымі, даведачнымі крыніцамі). Лагічная, пачуццёвая, мастацкая перспектывы мовы.

Тэма 5. Формы інтэлектуальнага дыялога ў аратарскай дзейнасці

Спрэчка, дыскусія, палеміка – формы інтэлектуальных зносін, іх задачы: выпрацоўка дакладных навуковых поглядаў і абвяржэнне астатніх; выяўленне і пераадоўванне недахопаў; фарміраванне актыўнай жыццёвай пазіцыі. Патрабаванні да асабістых якасцей вядучага дыялога: добразычлівасць, павага да апанентаў, тон размовы, манера паводзін, знешні выгляд. Улік псіхалагічных асаблівасцей удзельнікаў сустрэчы: унутраны мір суразмоўцы, тэмперамент, настрой, адносіны да апанентаў і асобы вядучага, стыль мыслення (ідэалістычны, прагматычны, аналітычны, рэалістычны). Невербальныя формы зносін у спрэчцы.

РАЗДЗЕЛ 3. Майстэрства вядучага інфармацыйных праграм

Тэма 6. Практыка падрыхтоўкі і правядзення Ток-шоў

Асоба вядучага як галоўная фігура Ток-шоў. Прафесіяграма вядучага Ток-шоў: шырокая эрудыцыя, дакладна вызначаная ўласная пазіцыя да абмяркоўваемай праблемы, глыбокая перакананасць і прынцыповасць, здольнасць да кіраўніцтва аўдыторыяй (публікай).

Падрыхтоўчы перыяд.

1. Крытэрыі вызначэння тэматыкі, галоўнай праблемы і мэты праграмы (грамадская значнасць, дыскусійнасць, канкрэтнасць).
2. Фармуліроўка назвы Ток-шоў, пошукі і запрашэнне ўдзельнікаў.
3. Работа вядучага разам з ініцыятыўнай групай у падрыхтоўчы перыяд

(падрыхтоўка пытанняў, якія павінны накіраваць увагу на вузлавыя бакі дыскусійнай праблемы, адлюстроўваць мясцовыя асаблівасці: рэальныя канфлікты і супярэчлівасці, канкрэтныя падзеі).

Структурныя элементы вядзення сустрэчы.

1. Уступнае слова вядучага, прадстаўленне галоўных герояў, гасцей Ток-шоў.
2. Выступленні гасцей і удзельнікаў.
3. Прыёмы кіравання глядзельнай залай, прыцягненне гледачоў да дыспуту.
4. Выступленні экспертаў.
5. Падвядзенне вынікаў сустрэчы, рэзюмэ вядучага (лагічнае завяршэнне калектыўнай размовы, агульныя разважанні, ацэнка прамоў, выказванне ўласных дадатковых аргументаў, якія падмацоўваюць праўдзівую кропку гледжання).

Своеасаблівасць і эфектыўнасць прыёму бінарнага правядзення Ток-шоў (дыялог, спрэчка вядучых, удакладненне адзін аднаго, магчымасць задаваць удзельнікам правакацыйныя пытанні, звяртацца да іх за пацвярджэннем тых ці іншых фактаў, выказванняў).

Выкарыстанне мастацкага нагляднага матэрыялу (кінакадры, відэасюжэты, слайд-прэзентацыі) для падтрымання высокага дыскусійнага тону ў аудыторыі.

Тэма 7. Майстэрства вядучага–інтэрв'юэра

Інтэрв'ю як метад атрымання інфармацыі. Узаемадзеянне інтэрв'юэра і інтэрв'юіруемага. Прафесіяграма вядучага–інтэрв'юэра: дэлікатнасць, уважлівасць, тактычнасць; здольнасць не толькі слухаць, але і чуць суразмоўцу, задаць прамое ці наваднае пытанне, сачыць за ходам гутаркі, накіроўваць інтэрв'юіруемага да галоўнай тэмы бяседы.

Этапы работы над інтэрв'ю.

1. *Планаванне і падрыхтоўка* (знаёмства з біяграфіяй суразмоўцы, папярэдня бяседа з ім, знаёмства з мэтай інтэрв'ю, падрыхтоўка пераліку пытанняў).
2. *Ход інтэрв'ю* (стварыць атмасферу натуральнага дыялогу, выклікаць прыхільнасць да сябе, не праяўляць знешняга хвалявання, знайсці правільны тон і тэмп-рытм размовы з улікам характару, узросту, сацыяльнай і прафесійнай прыналежнасці інтэрв'юіруемага, стымуляваць яго моўнае дзеянне, падтрымліваць цікавасць, накіроўваць ход інтэрв'ю).
3. *Заклучны этап інтэрв'ю* (абагульненне, права і магчымасць вядучага падвесці вынік размовы).

Метады зносін з суразмоўцам (маналог – сітуацыя зносін, калі інтэрв'юіруемы не бачыць у апаненце самастойную асобу, імкнецца навізаць сваё бачанне на тую ці іншую праблему; дыялог – зносіны паміж двума раўнапраўнымі асобамі).

РАЗДЗЕЛ 4. Майстэрства вядучага відовішчна–забаўляльных, адпачынкавых праграм

Тэма 8. Класіфікацыя відовішчна-забаўляльных і адпачынаковых праграм

Актыўны адпачынак – комплекс мерапрыемстваў, якія задавальняюць запатрабаванні чалавека ў відовішчных, дазваляе прымаць удзел у гульнях і забавах. Асноўныя формы групавых зносін ва ўстанове культуры.

Вечар адпачынку як сінтэтычная форма масавай работы ўстановы культуры, у якой выкарыстоўваюцца розныя сродкі і метады эмацыйнага ўздзеяння на ўдзельнікаў вечара. Тыпы вечароў ва ўстановах культуры і клубных фарміраваннях (тэматычны вечар, урачысты вечар, кінавечар, фальклорны вечар, юбілейны вечар, творчы вечар, літаратурна-музычны вечар, спартыўны вечар). Асаблівасці правядзення рознажанравых вечароў адпачынку. Перапляценне ў рабоце вядучага двух асноўных напрамкаў: інфармацыйна-лагічнага (уздзеянне на свядомасць глядача невядомай для публікі інфармацыяй) і мастацка-вобразнага (уздзеянне на пачуцці глядачоў пры дапамозе рознастайных выразных сродкаў).

Тэма 9. Спецыфіка работы вядучага ў рознажанравых тэматычных вечарах

Тэматычны вечар – адна з форм відовішчнага адпачынку, сцэнічная кампазіцыя з канкрэтным дакументальным сюжэтам і рэальнымі героямі. Наяўнасць розных жанраў тэматычнага вечару ад сюжэта, спосаба і формы падачы матэрыялу. *Вечар-хроніка* (задача вядучага: пабудаваць мерапрыемства ў адпаведнасці з рэальнымі жыццёвымі падзеямі – па храналогіі); *вечар-расказ* (жанр вытрыманы ў апавядальнай форме, аснова работы вядучага – адзін жыццёвы факт, які разглядаецца і характарызуецца з розных бакоў з дапамогай дакументальнага і мастацкага матэрыялаў); *вечар-рэпартаж* (у вядучых вечара актыўная роля – яны бяруць інтэрв’ю ў удзельнікаў пэўнай падзеі, актывізуюць глядачоў да дзеяння; вядучыя могуць выступаць у ролі журналістаў, якія каментыруе падзею); *вечар-дыспут* (мастацка-публіцыстычная палеміка па вызначанай праблеме; ход дыялога вызначае вядучы); *вечар-партрэт* (мастацка-публіцыстычная біяграфія чалавека альбо групы людзей; мэта вядучага – паказаць шматбаковы вобраз героя вечара); *вечар-мітынг* (задача вядучага – арганічна спалучыць публіцыстычныя і вобразныя выступленні, мабілізаваць людзей да дзейнасці); *вечар-рытуал* (цырыманіяльны, урачысты стыль правядзення вечара, у аснове якога важнейшая падзея ў жыцці чалавека альбо працоўнага калектыву).

Тэма 10. Вядучы тэатралізаваных, канцэртна-відовішчных праграм

Вядучы тэатралізаванага прадстаўлення – пазасюжэтны персанаж, які выконвае персаніфіцыраваную сэнсавую сувязь паміж эпізодамі праз непасрэдны кантакт (актывізацыю) з аўдыторыяй. Прыёмы рэалізацыі асноўных функцый вядучага: *вядучы-інфарматар* (увядзенне глядача ў прапанаваныя абставіны кожнага з эпізодаў); *вядучы-каментатар* (каменціруе факты і дзеянні на сцэне, дае ім сваю адзнаку і пабуджае аўдыторыю вызначыць яе адносіны да фактаў); *вядучы-правакатар* (правакацыруе глядача на актыўнае ўключэнне ў

прадстаўленне); *вядучы-арганізатар* (забяспечвае запланаваную паслядоўнасць працэса ўздзеяння); *вядучы-акцёр* (выступае ў якасці пасрэдніка паміж аўдыторыяй і сцэнай, часцей за ўсё дзейнічае ад імя публікі).

Калектыўны спосаб вядзення праграм, святочных мерапрыемстваў, тэатралізаваных прадстаўленняў.

Тэма 11. Вядучы маладзёжных праграм і дзіцячых свят

Імідж вядучага (VI, Oi, MC) і ўспрыняцце яго глядацкай аўдыторыі рознага ўзросту, інтэлектуальнага і эмацыянальнага развіцця, а таксама ад жанра праграмы.

Прафесіяграма вядучага дзіцячых праграм: такт, пачуццё гумару, густ, дабразычлівасць, рашучасць, вынаходлівасць, абаяльнасць, эрудыраванасць. Псіхалогія ўспрыняцця сцэнічнага матэрыялу дзіцячай аўдыторыяй.

РАЗДЗЕЛ 5. Асаблівасці работы вядучага ў народным свяце

Тэма 12. Вядучы-майстр ролевай гульні

Генезіс сюжэтна-ролевай гульні. Ролевая гульня як сацыякультурны феномен і метаідэнтычнасці і самаідэнтычнасці ў сучасным грамадстве. Віды ролевых гульняў (застольна-моўныя, студыйныя (палігонныя), гарадскія). Роля вядучага-майстра ў гульні: дакладнае тлумачэнне правіл гульні, размеркаванне роляў паміж удзельнікамі, назіранне за ходам дзеяння, карэктыроўка паводзін кожнага з персанажаў адпаведна ўсталяванаму ўзору. Узаемадзеянне гуляючых і вядучага-майстра (іерархія падпарадкаванасці).

Тэма 13. Гульня ў структуры культурна-адпачынкавага мерапрыемства.

Генезіс і семантыка гульні. Класіфікацыя гульні. Функцыі гульні. Псіхалагічныя асаблівасці ўспрыняцця гульнявых сітуацый рознаўзроставымі і сацыяльнымі катэгорыямі насельніцтва. Арганізацыя гульнявой прасторы святочнай дзеі. Гульнявыя і конкурсныя сістэмы адпачынкавага мерапрыемства: "аукцыён", "віктарына", "розыгрыш", "забава", "латарэя", "спаборніцтва", "фанты", "карагод", "гульнявое прадстаўленне", "танцавальныя гульні", "атракцыёны". Спецыфіка арганізацыі лакальных гульнявых зон, прыёмы актывізацыі ўдзельнікаў мерапрыемства вядучымі вандроўных гульнявых груп.

Тэма 14. Вядучы гульнявых праграм

Методыка стварэння гульнятэкі. Асаблівасці падбору гульнявога матэрыялу, адпаведна тэматыцы святочнага мерапрыемства. Методыка правядзення гульні. Выкарыстанне гульнявых картак. Этапы работы вядучага над увасабленнем гульнявой праграмы. Кампазіцыйная пабудова, сцэнарна-рэжысёрскі ход і яго носыбіты гульнявой праграмы. Прыёмы персаніфікацыі вядучага. Стварэнне вобраза вядучага на аснове літаратурнага, міфалагічнага і фальклорнага матэрыяла. Стварэнне вядучым атмасферы добразычлівасці і разняволенасці. Назіранне вядучага за ходам гульні, стыль каментарыя ў адпаведнасці з тэматыкай праграмы (гумарыстычны, сур'ёзны, задумлівы,

іранічны, бадзёры і г.д.).

Тэма 15. Работа вядучага на вольным паветры. Культура мовы, моўная імправізацыя

Моўная арганізацыя свята. Арганізуючая роля вядучага. Вобраз вядучага. Моўная выразнасць, Культура і стыль мовы. Вядучы – стваральнік святочных прамоў. Навыкі публічнага мыслення. Наладжванне кантакту з аўдыторыяй. Комплекснае выкарыстанне сістэм для ўздзеяння на аўдыторыю: *лінгвістычнай* (мова), *паралінгвістычнай* (інтанацыя), *кінетычнай* (міміка, жэсты). Моўная імправізацыя на зададзеную тэму ў прапанаваных абставінах. Моўнае дзеянне ў розных жанрах літаратурнага матэрыялу народнага свята (замова, прыказка, прымаўка, загадка, байка, казка, жарт, кірмашовы маналог). Захаванне нормаў беларускага літаратурнага вымаўлення, дыялектаў, гаворак. Свабоднае і выразнае словадзеянне, кантакт з аўдыторыяй: поза і жэсты, натуральнасць мімікі, прыёмы ўзаемадзеяння і ўтрымання зацікаўленасці слухачоў, удзельнікаў свята: галасавыя прыёмы, змена тэмпарытму, паўза, гумар.

Тэма 16. Эпічныя жанры ў мове вядучага народнага свята

Жанравыя асаблівасці эпічных твораў (байка, паданне, казка, легенда, балада). Алегорыя, перабольшванне, намёк, нечаканасць, сумяшчэнне стыляў, выяўленне кантрастаў. Перадача камічнага з улікам псіхалогіі ўспрымання смешанага. Прынцыпы выбару вядучым твораў эпічных жанраў. Этапы работы выканаўцы над мастацкім творам. Работа над увасабленнем камедыйнага вобраза вядучага. Выкарыстанне невербальных сродкаў зносін.

Тэма 17. Работа вядучага над словам і мовай ў сацыяльна–бытавым абрадзе

Функцыі слова ў абрадзе. Славесныя кампаненты абраду: тэксты віншаванняў, урачыстыя заветы, наказы, абяцанні, замовы, словы абрадавых песень, прысягі. Узаемасувязь слова і мовы з сімволікай і абрадавымі дзеяннямі.

Маналагічная і дыялагічная, загадзя падрыхтаваная і імправізацыйная мова ў абрадзе. Асаблівасці абрадавай мовы: сцісласць і дакладнасць, яснасць і эмацыянальнасць. Прыёмы дасягнення моўнай выразнасці: рытм і інтанацыйны строй.

Класіфікацыя абрадавых прамоў па прызначэнні: урачыста-афіцыйная, прывітальная, віншавальная, развітальная, памінальная.

Выражэнне павагі да ўдзельнікаў абраду (гаспадароў, юбіляраў, ганаровых гасцей і інш.) з дапамогай прывітальнай прамовы. Прамова – паказ і адлюстраванне ў ёй пажаданняў удзельнікам абраду паспяховага завяршэння грамадскіх і асабістых спраў. Віншавальная мова, яе роля і значэнне пры ўшанаванні асобных людзей у сувязі з пэўнымі падзеямі, якія адзначае абрад. Развітальная прамова – частка абраду пахавання, у якой даецца ацэнка заслуг нябожчыка. Накіраванасць памінальнай прамовы на замацаванне добрай памяці аб чалавеку, які закончыў жыццёвы шлях. Значэнне памінальнай прамовы для ўсведамлення ўдзельнікамі абраду існага сэнсу жыцця і чалавечай

каштоўнасці.

Тэхніка мовы ў абрадзе: лагічная стройнасць, інтанацыйнае багацце і гучанне голасу, захаванне норм літаратурнага вымаўлення (арфаэпія), дакладнасць вымаўлення гукаў (дыкцыя).

Логіка абрадавай мовы. Моўны такт. Недапушчальнасць манатоннасці ў абрадавай мове. Сэнсавае і мастацка-эстэтычнае значэнне інтанацыі ў вуснай мове. Дыханне і яго тыпы ў час маўлення ў абрадзе.

Тэма 18. Майстэрства вядучага– канферансье

Мастацтва канферанса ў творчасці Г.Амурскага, П. Райскага, А. Корзікава, М. Гаркаві, Л. Мірава. Я. Дарскага, А. Аляксеева, І. Набатава, М. Смірнова-Сакольскага, Л. Уцёсава, А. Райкіна, Б. Брунова, Г. Хазанова.

Прафесіяграма: вольныя зносіны з глядзельнай залай, здольнасць да імгненнай імправізацыі, экспромта, вынаходлівасць, мастацтва трансфармацыі, дакладнасць пароды і сатырычных замалёвак, музыкальнасць, рытмічнасць.

Галоўная задача канферансье – весці тэматычны, тэатралізаваны канцэрт, "прадстаўляць" кожны асобны нумар, звязваць іх у адзіны драматургічны твор.

Індывідуальны канферанс на эстрадзе Канферансье – таленавіты, вынаходлівы суразмоўца глядзельнай залы эстраднага прадстаўлення. Персаніфікацыя вобраза канферансье. "Шапка канцэрта" – першы выхад канферансье, першая рэпрыза, якая дапамагае разняволіць гледача, стварыць натуральную атмасферу ў зале, якая дапамагае ўспрымаць драматургію канцэрта. Канферансье – артыст-універсал. Рэпрыза, інтэрмедыя, фельетон, пародыя, жангльж, пантаміма, ігра на музычных інструментах у творчасці канферансье.

Парны канферанс – своеасаблівая форма жывога сатырычнага плаката. Выкарыстанне прыёму камедыі кантрастных масак (сумны – вясёлы, інтылектуал – неадукаваны, правінцыял – інтэлігент і г.д.). Недахопы парнага канферанса – адсутнасць дыялога з аўдыторыяй.

РАЗДЗЕЛ 6. Тэхніка мікрафоннага чытання

Тэма 19. Майстэрства вядучага–дыктара

Ступень валодання дыктарам знешняй тэхнікай моўнага дзеяння:

- свабоднае гучанне тэкста (мяккая, цвёрдая атака гука);
- індывідуальны тэмбр (звонкі, чысты, глухі, цёплы, жорсткі, металічны, мяккі, сумны, аксамітны і г.д.);
- дыкцыя чысціня (дакладнае вымаўленне галосных і зычных гукаў, адсутнасць арганічных дэфектаў мовы, праяўленняў нядбайнага вымаўлення);
- культура вымаўлення (нормы літаратурнага вымаўлення, памылкі націску ў словах);
- логіка мовы (дакладнае выражэнне думак і пачуццяў, выяўленне націскных слоў у сказе);
- мелодыка мовы (выразнасць выказвання пыталнай, клічнай, пабуджалнай інтанацыі ў тэксце; выкарыстанне дыяпазону голасу пры меладычнай

канструкцыі пералічэння, супрацьпастаўлення; выяўленне голоўных лагічных цэнтраў думкі).

Ступень валодання дыктарам унутранай тэхнікай моўнага дзеяння:

– пачуццё жанра і стылю тэкста (ідэйна-тэматычная накіраванасць тэкстаў; вызначэнне падзейнага раду ў літаратурным сцэнарыі; вызначэнне жанра свята і стылю мовы: навуковы, афіцыйны, дзелавы, публіцыстычны, мастацкі, інфармацыйна-размоўны і г.д.);

— асноўная інтанацыя і тон мовы (інтанацыя – аратарская, размоўна-бытавая, інтымна-даверлівая, урачыстая і г.д.; тон мовы – нейтральны, паэтычны, рамантычны, драматычны, лірычны, гераічны, бытавы, гумарыстычны, сатырычны);

— падтэкст і адносіны дыктара да тэкстаў;

— эмацыянальнае ўздзеянне дыктарскага тэксту на аўдыторыю.

Тэма 20. Работа вядучага з мікрафонам

Выкарыстанне мікрафонай тэхнікі ў тэатралізаваных відовішчах і святах. Творчыя і тэхнічныя мэты выкарыстання мікрафона. Паводзіны і работа вядучага са стацыянарным, падвесным і радыёмікрафонам. Пошук разам з гукарэжысёрам свята дынамічнага ўзроўню і частотнага балансу, адпаведна памяшканню. Размяшчэнне вядучага ў зоне дзеяння мікрафона, асаблівасці дыхання. Змяненне мікрафонам гукавой характарыстыкі мовы вядучага. Улік ступені моцнасці гука пры агучванні тэатралізаванага дзеяння. Асаблівасці маўлення перад мікрафонам: 1) звычка ціхага апорнага гучання голасу; 2) адлегласць ад мікрафону – неабходная ўмова чысціні гуку.

5.2. ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзел	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Колькасць гадзін КСР	Форма контролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі	Індывідуальныя заняткі	Лабараторныя заняткі		
1	2	3	4	5	6	7	8
	Уводзіны	2					
РАЗДЕЛ 1. Тэхніка мовы вядучага							
1.	Моўны апарат. Моўнагаласавы трэнінг			2			
2.	Сродкі выразнасці і культуры мовы						
РАЗДЕЛ 2. Асновы рыторыкі							
3.	Аратарская дзейнасць	2					
4.	Методыка падрыхтоўкі аратарскай прамовы	2					
5.	Формы інтэлектуальнага дыялога ў аратарскай дзейнасці	2					
РАЗДЕЛ 3. Майстэрства вядучага інфармацыйных праграм							
6.	Практыка падрыхтоўкі і правядзення ток-шоў		2				Паведамленне
7.	Майстэрства вядучага-інтэрв'юэра		2				Праслухоўванне
РАЗДЕЛ 4. Майстэрства вядучага відовішчна-забаўляльных, адпачынкавых праграм							
8.	Класіфікацыя відовішчна-забаўляльных і адпачынкавых праграм	2					
9.	Спецыфіка работы вядучага ў рознажанравых тэматычных вечарах		2				Паведамленне
10.	Вядучы тэатралізаваных, канцэртна-відовішчных праграм		2				Паведамленне
11.	Вядучы маладзёжных праграм і дзіцячых свят		2				Праслухоўванне

1	2	3	4	5	6	7	8
РАЗДЗЕЛ 5. Асаблівасці работы вядучага ў народным свяце							
12.	Вядучы–майстр ролевай гульні						
13.	Гульня ў структуры культурна-адпачынкавага мерапрыемства.						
14.	Вядучы гульнявых праграм						
15.	Работа вядучага на вольным паветры. Культура мовы, моўная імправізацыя	2	2				Праслу-хоўванне
16.	Эпічныя жанры ў мове вядучага народнага свята						
17.	Работа вядучага над словам і мовай ў сацыяльна-бытавым абрадзе						
18.	Майстэрства вядучага-канферансье						
РАЗДЗЕЛ 6. Тэхніка мікрафоннага чытання							
19.	Майстэрства вядучага–дыктара	2		2			
20.	Работа вядучага з мікрафонам	2		2			Праслу-хоўванне
	Усяго	16	12	6			

5.3. ИНФАРМАЦЫЙНА–МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. *Александров Д. Н.* Риторика: учеб. пособие для студентов вузов / Дмитрий Николаевич Александров. – М.: ЮНМТН–ДАНА, 1999. – 534 с.
2. *Апресян Г. З.* Ораторское искусство/ Грант Захарович Апресян. – 3-е изд., перераб. и доп. М.: Изд-во БГУ, 1978. – 278 с.
3. *Бадмаев Б. Ц.* Психология обучения речевому мастерству / Б. Ц. Бадмаев, А. А. Малышев. М. : ВЛАДОС, 1999. – 224 с.
4. *Белостоцкая Н. Г.* Ораторское искусство: хрестоматия / авт.-сост. Н. Г. Белостоцкая. – М. Политиздат, 1978 – 188 с.
5. *Введенская Л. А.* Культура и искусство речи: современная риторика: учеб. пособие для вузов / Л. А. Введенская, Л. Г. Павлова. – Ростов н/Д: Фенкс, 1998. – 576 с.
6. *Вербицкий А. А.* Человек в контексте речи: формы и методы активного обучения: [воспитание культуры речи] / Андрей Александрович Вербицкий. – М.: Знание, 1990. – 64 с.
7. *Данкел Ж.* Ораторское искусство – путь к успеху / Ж. Данкел, Э. Парнхэм. – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 192 с.
8. *Каляда А. А.* Сцэнічная мова: навук. дапам, для выш. і сярэд. навуч. устаноу / Андрэй Андрэвіч Каляда, Альбіна Аляксандраўна Шагідзевіч. – Мн.: Выш. шк., 1993. – 170 с.
9. *Каляда А.* Тэхніка мовы лектара: (дыханне, голас, дыкцыя) / А. Каляда. – Мн.: Выш. шк., 1976. – 39 с.
10. *Комякова Г. В.* Технические средства обучения в воспитании навыков сценической речи: учеб. пособие / Г. В. Комякова; Ленингр. гос. ин-т культуры им. Н. К. Крупской. – Л., 1990. – 53 с.
11. *Культура речи на сцене и на экране / АН СССР, Ин-т рус яз.; [отв. ред. Л. М. Скворцов, Л. Н. Кузнецова].* – М. : Наука, 1986. – 188 с.
12. *Попов Б. Ф.* Один на один со зрителем: Моя жизнь в театре одного актера / Борис Федорович Попов. – М.: Искусство, 1988. – 189 с.
13. *Риторика I [авт.-сост. й. Н. Кузнецов].* – Мн.: Амалфея, 2000. – 464 с.
14. *Русская советская эстрада, 1930–1945: Очерки истории.* – М.: Искусство, 1981. – 420 с.
15. *Русская советская эстрада, 1964–1977: Очерки истории.* – М.: Искусство, 1977. – 528 с.
16. *Русское сценическое произношение / АН СССР, Ин-т рус. яз.; [редкол.: Д. Н. Шмелев, С. М. Кузьмина, Н. Е. Ильина].* – М.: Наука, 1986.
17. – АЗ I С
18. *Савкова З. В.* Искусство оратора: учеб. пособие / Зинанда Васильевна Савкова. – СПб.: Знание, 2000. – 190 с.
19. *Сопер П. Д.* Основы искусства речи / Поль Л. Сопер. – Ростов н/Д.: Фенкс, 1998. – 448 с.
20. *Стешов А. В.* Устное выступление: логика и композиция : (в помощь

- лектору) / Об-во "Знание" РСФСР, Ленингр. орг. – Л., 1989. – 30 с
21. *Шагидевич А. А.* Искусство сценической речи: учеб. пособие для высш. и сред. спец. учеб. заведений культуры и искусства / Альбина Александровна Шагидевич. – Мн., 1999. – 284 с.
 22. *Шагидевич А. А.* Монолог: учеб. пособие для высш. и сред. спец. учеб. заведений культуры и искусства / Альбина Александровна Шагидевич. – Мн., 2003. – 80 с.
 23. *Шагидевич А. А.* Словесное действие и речевая выразительность: монография / Альбина Александровна Шагидевич; Бел. акад. искусства. – Мн.: Бестпринт, 1999. – 100 с.
 24. *Шагидевич А. А.* Сценическая речь: учеб. пособие для уч-ся сред. спец. учеб. заведений культуры и искусства / Альбина Александровна Шагидевич. – Мн.: Дизайн ПРО, 2001. – 287 с.

Дадатковая

1. *Александров Д. Н.* Самоучитель красноречия / Дмитрий Николаевич Александров. – М.: ФАНР-ПРЕСС, 2003. – 304 с.
2. *Алексеев А. Г.* Серьезное и смешное: Шестьдесят пять лет в театре и на эстраде. / А. Г. Алексеев. – М. Искусство, 1984. – 357 с.
3. *Артынюк Г. С.* Русский язык и культура речи: практикум / Артынюк Г. С., Евменова Т. П., Роднонова Э. М. – СПб.: СПбГМЭУ, 2004. – 47 с.
4. *Берков В. Ф.* Логика и риторика: учеб. пособие / В. Ф. Берков, В. Ф. Чуешов, Н. С. Шескин; Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь. – Мн., 2005. – 413 с.
5. *Вагапова Д. Х.* Риторика в интеллектуальных играх и тренингах / Диляра Хафизовна Вагапова – М.: Цнтадель, 1999. – 460 с.
6. *Васильева Т. Г.* Деловое общение: учеб. пособие для вузов искусств и культуры / Васильева Т. Г.; Моск. гос. ун-т культуры. – М., 1997. – 60 с.
7. *Введенская Л. А.* Деловая риторика: учеб. пособие для вузов / Людмила Алексеевна Введенская, Людмила Григорьевна Павлова. – Ростов н/Д: Март, 2000. – 512 с.
8. *Гладков Б. В.* Сферодинамическая постановка голоса: метод, пособие / Б. В. Гладков. и СПб., 2002. – 15 с.
9. *Говорите, если умеете...: [сб. / сост. В. Г. Буткевич].* – М.: Знание, 1990. – 64 с.
10. *Гойхман О. Я.* Основы речевой коммуникац: учеб. для вузов / Оскар Яковлевич Гойхман, Татьяна Михайловна Надеина. – М.: ННФРА–М, 1997. – 272 с.
11. *Гойхман О. Я.* Речевая коммуникация: учеб. / Оскар Яковлевич Гойхман, Татьяна Михайловна Надеина. – М.: И–НФРА.– М., 2001. – 272 с.
12. *Головка Н.* Речевой артистизм чтеца и педагога: общее и особенное // Музыкальная педагогика и исполнительство: традиции, проблемы, перспективы : материалы науч.-практ. конф. 4–5 марта 2003 г. / Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – М., 2003. – С. 147– 153.

13. *Зарецкая Е. Н.* Риторика: теория и практика речевой коммуникации / Елена Наумовна Зарецкая. – 3-е изд., испр. – М.: Дело, 2001. – 480 с.
14. *Зворыкин Ю. Н.* Юмор в публичном выступлении / Юрий Николаевич Зворыкин. – М.: Знание, 1977. – 54 с.
15. *Казарцева О. М.* Культура речевого общения: теория и практика обучения: учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений / Ольга Митрофановна Казарцева. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 496 с.
16. *Каляда А. А.* Выразное чытанне: вучэб. дапам. для пед. ін-таў / А. А. Каляда. – 3-е выд., перапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1989. – 270 с.
17. *Клитин С. С.* Эстрада: Проблемы теории, истории и методики: [учеб. пособие для театр, ин-тов и вузов искусств] / С. С. Клитин. – Л.: Искусство, Ленинградское отделение, 1987. – 190 с: ил.
18. *Клюев Е. В.* Речевая коммуникация: учеб. пособие для ун-тов и ин-тов / Е. В. Клюев. – М.: Приор, 1998. – 224 с.
19. *Кудреватых Н. П.* Риторика: учеб. пособие для вузов / Ирина Петровна Кудреватых; Гуманитар.-экон. негос ин-т. – Мн. : ГЭНН : ЗАО «Веды», 1997. – 56 с
20. *Леммерман Х.* Учебник риторики: тренировка речи с упражнениями / Хайнц Леммерман. – М.: Культура и спорт: Интерэксперт, 1997. – 255 с.
21. *Луговская Е.* Профессиональное мастерство ведущего концертно-зрелищных программ / Е. Луговская // Культура России: связь времен: материалы студ. науч.-практ. конф. (26 апр. 2000, Москва) / Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – М. 2001. – С. 68–70.
22. *Маркичева Т. Б.* Мастерство публичного выступления: учеб. пособие / Татьяна Борисовна Маркичева, Евгений Александрович Ножин. – М.: Знание, 1989. – 176 с.
23. *Михайличенко Н. А.* Риторика: учеб. пособие для уч-ся / Наталья Андреевна Михайличенко. – М. : Новая шк., 1994. – 96 с.
24. *Мурина Л. А.* Практикум по теории риторики: пособие для студентов филол. специальностей ун-та / Л. А. Мурина, Т. В. Игнатович, Н. В. Таяновская. – Мн. : Изд. центр БГУ, 2002. – 98 с.
25. *О красноречии в шутку и всерьез:* [сб / сост. Михневич А. Е.]. – М.: Знание, 1989. – 63 с.
26. *Ораторское искусство лектора:* хрестоматия / [сост. Михневич А. Е.]. – М.: Знание, 1986. – 256 с.
27. *Подобед А. С.* Практическая риторика: учеб. пособие / Александр Станиславович Подобед; Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь. – Мн., 2001. – 359 с.
28. *Сенкевич М. П.* Культура радио- и телевизионной речи: учеб. пособие для вузов / Майя Петровна Сенкевич. – М.: Высш. шк., 1997. – 96 с.

29. *Сценическая речь*: учеб. / [ред.: Козлянинова Н. П., Промитова Н. Ю.]. – М.: ПТШС, 1995. – 642 с.
30. *Сценическая речь*: учеб. для студентов театр, учеб. заведений / предисл. и науч. ред.: П. Козлянинова, М. Ю. Промитова. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ГМТПС, 2000. – 511 с.
31. *Теория и практика сценической речи*: сб. науч. тр. Вып. 2 / М-во культуры Росси–И, С–Петербур. ин-т театра, музыки и кинематографии. – СПб./1992. – 129С.
32. *Шароев М.Г. Многоликая эстрада* / Г. Шароев. – М.: ВАГРИУС, 1992. – 413 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.4. СЛОЎНІК

Анафара (*ад грэч.* – вяртанне) – паўтор пачатковых гукавых, моўных элементаў, словазлучэнняў.

Алегорыя (*ад грэч.* – іншасказанне) – канкрэтнае мастацкае ўвасабленне абстрактных ідэй, паняццяў.

Бінарны (*ад лац.* – двайны) – які складаецца з дзвюх частак, з двух кампанентаў.

Градацыя (*ад лац.* – паслядоўнае павышэнне) – сукупнасць слоў, дапасаваных да аднаго прадмета, размераных ў паслядоўнасці.

Гратэск (*з фр.*) – мастацкі прыём, заснаваны на паказе чаго–небудзь у празмерна фантастычным, пачварна–камічным выглядзе.

Гульня – з'ява шырокага маштаба, якая ахоплівае ўсе сферы чалавечай дзейнасці, усе ўзроставыя, сацыяльныя слаі насельніцтва, усе субкультуры.

Дыктар (*ад лац.* – які гаворыць) – супрацоўнік радыё або тэлебачання, які чытае тэкст перад мікрафонам для перадачы ў эфір.

Дыскусія (*ад фр.* – даследванне, абмеркаванне) – абмеркаванне якой–небудзь праблемы, спрэчнага пытання.

Дыспут (*ад фр.* – разважаць, спрачацца) – публічныя спрэчкі на навуковую або важную ў грамадскіх адносінах тэму.

Дыханне – жыццёва неабходны фізіялагічны працэс спажывання арганізмам кіслароду і выдзялення вуглякіслага газу.

Дыялект (*з грэч.*) – разнавіднасць агульнанароднай (нацыянальнай) мовы, на якой гаворыць насельніцтва якой–небудзь мясцовасці.

Дыялог (*ад грэч.* – размова паміж людзьмі) – размова паміж двума ці некалькімі персанажамі. Драматычны дыялог – гэта звычайна абмен словамі паміж дзеючымі асобамі. У выпадку дыялога дасягаецца найбольшы эфект рэальнасці, паколькі глядач успрымае такое дзеянне як звычайную форму зносін паміж людзьмі.

Дыяпазон (*ад лац.* – праз усе струны) – гукавы аб'ём (інтэрвал паміж самым нізкім і самым высокім гукамі), даступны голасу.

Дыяфрагма (*ад грэч.* – перагародка) – мышачная перагародка, якая аддзяляе грудную поласць ад брушной.

Дэкламацыя (*з лац.*) – выразнае чытанне мастацкіх твораў; штучна ўзнёслая манера гаварыць.

Жанр (*з фр.*) – гістрычна выпрацаванае ўнутранае падраздзяленне ва ўсіх відах мастацтва з уласцівымі яму мастацкімі асаблівасцямі.

Жарт (*з польск.*) – востры дасціпны выраз, кароткае апавяданне са смешным, забаўным зместам; невялікая камічная п'еса, звычайна бытавога характару.

Імпровізацыя (*ад франц.* – непрадбачаны) – стварэнне мастацкага твора без падрыхтоўкі, непасрэдна ў працэсе яго выканання. Імпровізацыя магчыма ў музыцы, паэзіі, тэатральным мастацтве, харэаграфіі. Вытокі імпровізацыі ў прафесійным мастацтве бяруць пачатак ад народнай творчасці. Да катэгорый імпровізацыі адносіцца жанр экспромта.

ІМІДЖ (ад *англ.* – вобраз) – мэтанакіравана сфарміраваны СМІ і інш. вобраз якой–небудзь асобы, з'явы, прадмета, каб аказаць на каго-небудзь эмацыйна-псіхалагічнае ўздзеянне з мэтай папулярызацыі, рэкламы.

Інверсія (ад *лац.* – перастаноўка) – лінгвістычны прыём, змяненне звычайнага парадку слоў, словазлучэнняў у сказе з мэтай узмацнення выразнасці мовы і надання фразе пэўнай стылістычнай афарбоўкі.

Інтанацыя (ад *фр.* – гучна вымаўляць) – рытміка-меладычны лад мовы, чаргаванне павышэнняў і паніжэнняў тону голасу пры вымаўленні; манера вымаўлення, якая выражае пачуцці таго, хто гаворыць; ступень дакладнасці перадачы вышыні гукаў пры музычным выкананні.

Інтэрв'ю (з *англ.*) – вызначаная для друку (радыё, тэлебачання) гутарка карэспандэнта з якой-небудзь асобай у форме мытанняў і адказаў на актуальныя тэмы. Па зместу інтэрв'ю падзяляюць на дакументальнае (вывучэнне падзей, удакладненне фактаў) і інтэрв'ю меркаванняў (выяўленне поглядаў рэспандэнта, адзнак).

Какафонія (ад *грэч.* – дрэнны + гук) – негарманічнае спалучэнне гукаў, непрыемнае для слыху (у музыцы, вершах).

Каламбур (з *фр.*) – гульня слоў, жарт, заснаваны на камічным абыгрыванні блізкіх па гучанні, але розных па значэнні слоў.

Канферанс (ад *франц.* – дакладчык, лектар) – артыст, які вядзе канцэртна-эстраднае прадстаўленне, аб'яўляючы нумары праграмы і займаючы гледачоў у перапынках паміж нумарамі.

Мадрыгал (з *франц.*) – песня на роднай мове, свецкі музычна-паэтычны твор эпохі Адраджэння. Невялікі лірычны верш-камплімент, прысвечаны жанчыне.

Маналог (ад *грэч.* – адзін + мова) – мова персанажа, не звернутая непасрэдна да партнёра. Маналог адрозніваецца ад дыялога адсутнасцю абмена рэплікамі і значнай працяжнасцю тырады, якая вылучаецца на фоне канфікта і дыялога. Для маналoga характэрна тэматычнае адзінства выказвання. Існуе два віды маналoga – унутраны і звернуты да некага. Маналог выяўляе ўнутраны свет герояў, іх характары.

Як форма самавыяўлення герояў маналог бывае розны: *споведзь, асуджэнне, роздум, разважанне, спрэчка, дыспут з самім сабой, з навакольнай рэчаіснасцю, са сваім сумленнем*. Па структуры маналог з'яўляецца ланцугом лагічна звязаных, паслядоўных разгорнутых разважанняў, насычаных глыбокім псіхалагічным зместам. Тыпалогія маналoga па драматургічнай функцыі: *тэхнічны маналог (расказ падзей), лірычны (найвышэйшая эмацыянальная падзея ў жыцці героя), маналог-роздум альбо маналог-прыняцце рашэння*.

Метафара (ад *грэч.* – пераноснае значэнне) – слова, моўны зварот, які ўтрымлівае скрытае падабенства, вобразную схожасць слоў на базе іх пераноснага значэння.

Ролевая гульня жывога дзеяння – гэта поліфункцыянальная дзейнасць, у ходзе якой удзельнікі існуюць і дзейнічаюць за выдуманых персанажаў у розных сюжэтных абставінах, разыгрываемых імправізацыйна, выбіраюць для іх умоўныя рысы, якасці, традыцы іх увасаблення і праяўлення. Галоўныя

аспекты ролева-сюжэтнай гульні: *фізічнае ўзаемадзеянне, тэатральнасць, наяўнасць гульнявой атрыбутыкі.*

Сленг (*ад англ.* – жаргон) – сукупнасць слоў і выказаў, якія складаюць слой размоўнай лексікі людзей пэўных узроставых груп, прафесій, сацыяльных праслоек і г.д.

Стыль (*ад грэч.* – палачка для пісьма) – сукупнасць моўных прыёмаў пісьменніка або літаратурнага твора, жанру.

Такт (*ад лац.* – дотык, адчуванне) – кожная з роўных па працягласці доляў, на якія дзеліцца музычны твор па ліку метрычных націскаў у ім, рытм якога-небудзь дзеяння.

Ток-шоў (*ад англ.* размова + відовішча, паказ) – тэлевізійнае інтэрв'ю з якой-небудзь вядомай асобай ці групай асоб.

Тырада (*з фр.*) – доўгая фраза, урывак прамовы, шматслоўная рэпліка, сказаная ў прыўзнятым тоне.

Тэкст (*ад лац.* – сувязь, злучэнне) – асноўная частка напісанага або надрукаванага без падрадкавых заўваг, спасылак, каментарыяў.

Тэнар – самы высокі мужчынскі голас, а таксама спявак з такім голасам.

Фразіялагізм – устойлівае па структуры і складу, лексічна непадзялімае словазлучэнне.

Экспромт (*ад лац.* – гатовы) – разнавіднасць імправізацыі, невялікі верш (эпіграма, мадрыгал, жарт), музычны твор. кароткая прамова, створаная адразу, у момант выканання.

Эпіграма (*ад гр.* – надпіс) – кароткі сатырычны верш, у якім дасціпна высмейваецца пэўная асоба ці грамадская з'ява.

Эпітэт (*ад грэч.* – мянушка) – слова альбо выраз, які падкрэслівае характэрную ўласцівасць прадмета.

Эпіфара (*ад грэч.* – далучэнне) – паўтор адных і тых жа слоў, словазлучэнняў у канцы сказаў, моўных адрэзкаў.

5.5. СРОДКІ ДЫЯГНОСТЫКІ вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў

Для выяўлення ўзроўню вучэбных ведаў і практычных навыкаў студэнта рэкамендуецца выкарыстоўваць такія формы, як *прагляд, праслухоўванне творчых заданняў, аналіз пісьмовых работ, вуснае апытанне, заслухоўванне дакладаў, прагляд і абмеркаванне тэлепраграм і інш.*

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ